

M. T. CICERO.
NIS.

~~488~~
TVSCVLANÆ.
QVÆSTIONES.

OLYSIPPONE.

Apud Simonem Lopezium Typographum.
Cum facultate Sanctæ Inquisitionis,
& ordinarij.

Anno. M. D. L. XXXX V.

Calixtaria de S. João de 1655

Podem se imprimir outra vez estes li-
vros, mas da maneira que se imprimi-
rão a primeira vez. .s. Sem anotações,
& cotas, & prefacões.

F. Manoel Coelho.

Vista a informação podem se imprimir
os livros da Arte Grega, & as Tuscula-
nas, & depois de impressos tornem a este cõ-
selho para se conferirem, & se dar licença pa-
ra correrem. Em Lisboa a dezoito de Outu-
bro de. 1594: Annos.

O Bispo
Deluas.

Diogo
de Sousa.

Marcos
Teixeira.

M. T. CICERO O.
NISTVSCVLA.

NARVMQ VÆS.
TIONVM LIBER
PRIMVS.

Ad Marcum Brutum.

DE
CONTEMNENDA
MORTE.

VVM defensionum
laboribus, senatorisq;
muneribus, aut omni-
no, aut magna ex par-
te essem aliquando li-
beratus, retuli me Bru-
te, te hortante maxi-
me ad castudia, quæ retenta animi, remissa
temporibus, longo intervallo intermissa re-
uocavi. Et quum omnium artium, quæ ad
rectam viuendi viam pertinerēt, ratio, & di-
ciplina

eiplina studio sapientiæ, quæ philosophia dicitur, contineretur, hoc mihi Latinis literis illustrandum putavi. Non quia philosophia Græcis, & literis, & doctoribus percipi non posse: sed meum semper iudicium fuit, omnia nostros, aut inuenisse per se sapientius quàm Græcos, aut accepta ab illis fecisse meliora, quæ quidem digna statuissent in quibus elaborarent. Nam mores, & instituta vitæ, resque domesticas, ac familiares, nos profectò, & melius tuemur, & lautius. Rem vero publicam nostri maiores certe melioribus réperauerunt, & institutis, & legibus. Quid loquar de re militari, in qua quum virtute nostri multum valuerunt, tum plus etiam disciplina? Iam illa, quæ natura, non literis assequuti sunt, neque cum Græcis, neq; vlla cum gente sunt conferenda. Quæ enim tanta grauitas, quæ tanta constantia, magnitudo animi, probitas, fides, quæ tam excellens in omni genere virtus in vllis fuit, vt si cum maioribus nostris cõparanda? Doctrina Græcia nos, & omni literarũ genere superabat, in quo erat facile vincere non repugnantes. Nam quum apud Græcos antiquissimum è doctis genus sit poetarum (siquidem Homerus fuit, & Hesiodus, antè Romam cõditã,

Archilochus regnante Romulo) seriùs poeti-
 cam nos accepimus. Annis enim ferè CCC
 CX. Post Romam conditam Liviùs fabulã
 dedit, C. Claudio Cæci F. M. Tuditano COS.
 Anno ante natum Enniũ, qui fuit maior
 natu quã Plautus, & Næuius. Serò igitur à
 nostris poetæ, vel cogniti, vel recepti. Quã-
 quam est in originibus, solitos esse in epulis
 canere conuiuas ad tibicinem de clarorum
 hominum virtutibus. Honorem tamen huic
 generi non fuisse declarat oratio Catonis, in
 qua obiecit, vt probum M. Nobiliori, quod
 is in prouinciam poetas duxisset. Duxerat
 autem COS. Ille in Ætoliam, vt scimus, En-
 nium. Quo minus igitur honoris erat poe-
 tis, eo minora studia fuerunt, Nec tamen si
 qui magnis ingenijs in eo genere extiterunt
 non satis Græcorum gloriæ responderunt.
 An censemus si Fabio nobilissimo homini
 laudi datum esset quod pingeret, non mul-
 tos etiam apud nos futuros Polycletos, &
 Parrhasios fuisse? Honos alit artes, omnesq;
 incenduntur ad studia gloria: iacentq; ea sè-
 per, quæ apud quosque improbantur. Sum-
 mam eruditionem Græci sitam censebãt in
 neruorum, vocũq; cantibus. Igitur, & Epa-
 minondas, princeps meo iudicio Græciæ, si

TVSCVL. QVÆST.

dibus præclarè cecenisse dicitur. Themistoclesq; aliquot antè annis cum in epulis recu-
saret lyram, habitus est indoctior. Ergo in
Græcia musici floruerunt, discebãr q; id om-
nes nec, qui nesciebat, satis excultus doctri-
na putabatur. In summo apud illos honore
Geometria fuit: itaq; nihil Mathematicis il-
lustrius. At nos metiendi, ratiocinandique
vtilitate, huius artis terminauimus modum.
At contra oratorem celeriter complexi su-
mus: nec eum primo eruditum, aptũ tamen
ad dicendum: post autem eruditum. Nam
Galbam, Africanum, Lælium doctos fuisse
memoriæ traditum est: studiosum autè eum
qui hos ætate antebat Catonem: post vero
Lepidum, Carbonem, Gracchos: deinde ita
magnos nostram ad ætatem, vt non multũ,
aut nihil omnino Græcis cederetur. Philoso-
phia iacuit vsq; ad hanc ætatem, nec vllũ
habuit lumen literarum latinarum, quæ illu-
stranda, & excitanda nobis est, vt si occupa-
ri profuimus aliquid ciuibus nostris, profu-
mus etiam si possumus otiosi. In quo eo ma-
gis est nobis elaborandum, quod multi iam
esse libri latini dicuntur scripti inconsidera-
tè ab optimis illis quidem viris, sed non sa-
tis eruditis. Fieri autem post, vt rectè quis sc-

tiat,

tiat, & id quod sentit, politè eloqui non possit: sed mandare quenquam literis cogitationes suas, qui eas nec disponere, nec illustrare possit, nec delectatione aliqua allicere lectorem, hominis est intemperanter abutentis, & otio, & literis. Itaq; suos libros ipsi legunt cum suis: nec quisquam attingit, præter eos, qui eandem licentiam scribendi sibi permitti voluit. Quare si aliquid oratoriae laudi nostra attulimus industria, multo studiosius philosophiæ fontes aperiemus, è quibus etiã illa manabant. Sed, vt Aristoteles vir summo ingenio, scientiæ copia, quũ motus esset Isocratis rhetoris gloria, dicere etiam cœpit, adolescentes docere, & prudentiam cum eloquentia iungere: sic nobis placet nec pristinum dicendi studium deponere, & in hac maiore, & vberiore arte versari. Hanc enim perfectam philosophiam semper iudicauit, quæ de maximis quæstionibus copiosè posset, ornatèq; dicere, in quam exercitationè ita nos studiosè operã dedimus, vt iam etiã scholas Græcorum more habere auderemus. Vt nuper tuum post discessum in Tusculano, quum essent complures mecum familiares, tetaui, quid in eo genere possem. Vt enĩ antea declamitabam causas, quod nemo me
diutius

diutius fecit: sic hæc mihi nunc senilis est de-
 clamatio. Ponere iubebam de quo quis au-
 dire vellet, & id aut sedens, aut ambulâs dis-
 putabam. Itaque dierum quinque scholas,
 vt Græci appellant, in totidem libros contu-
 li. Fiebat autem ita, vt quû is qui audire vel-
 let, dixisset quid sibi videretur, tum ego con-
 tradicerem. Hæc est enim, vt scis vetus, &
 Socratica ratio contra alterius opinionem
 differendi. Nam ita facilimè quod verissimi-
 limum esset, inueniri posse Socrates arbitra-
 batur. Sed quò commodius disputationes
 nostræ explicentur, sic eas exponam, quasi
 agatur res, non quasi narretur. Ergo ita nas-
 ceretur exordium. Auditor. Malum mihi vide-
 tur esse mors. Marcus. Iisne qui mortui sunt
 an ijs quibus moriendum est? A. Vtrisq; M.
 Est igitur miserum, quoniam malum, A. Cer-
 te. M. Ergo, & ij quibus euenit iam, vt more-
 rêtur, & ij, quibus euenturum est, miseri. A.
 Mihi ita videtur, M. Nemo ergo non miser.
 A. Profsus nemo. M. Et quidem si tibi con-
 stare vis, omnes quicumque nati sunt, erunt
 ve non solum miseri, sed etiam semper mise-
 ri. Nam si solos eos diceres miseros, quibus
 moriendum esset, neminem tu quidem eo-
 rum, qui viuerent, exciperes; moriendum
 enim

enim est omnibus: esset tamen miseria finis
 in morte. Quoniam autem etiã mortui mi-
 seri sunt, in miseriam sempiternã nascimur.
 Necesse est enim miseros esse eos, qui centũ
 milibus annorum antè occiderunt, vel po-
 tius omnes quicumq; nati sunt. A. Ita prior-
 sus existimo. M. Dic quãso, nũc te illa terrẽt
 triceps apud inferos Cerberus, Cocyri fien-
 tus, transuetio Acherontis, mento semina
 aquam attingens siti enectus Tantalus? Nũ
 illud quod Sisyphus versat

Saxum sudãs nitendo, neque proficit lãlã?

Fortasse etiam in exorabiles iudices Minos,
 & Rhadamãthus, apud quos nec te L. Craf-
 sus defendet, nec M. Antonius: nec quoniam
 apud Græcos iudices res agetur, poteris ad-
 hibere Demosthenẽ. Tibi ipsi pro te erit ma-
 xima corona causa dicẽda. Hæc fortasse me
 tuis, & id circo mortem censes esse sempiter-
 num malum. A. Adeo ne me delirare censes,
 vt ista esse credam? M. An tu hæc nõ credis?
 A. Minimè verò. M. Male hercule narras. A.
 Cur quãso? M. Quia disertus esse possem, si
 contra ista dicerẽ. A. Quis enim non in eius-
 modi causa, aut quid negotij est, hæc poeta-
 rum, & pictorum portenta convincere? M.
 At qui pleni sunt libri philosophorum cõtra
 ista

TVSCVL. QVÆST.

ista ipsa differentium. A. Ineptè sanè quis est
 enim tam excors, quem ista moueant? M. Si
 ergo apud inferos miseri non sunt, ne sunt
 quidem apud inferos vlli. A. Ita prorsus exi-
 stimo. M. Vbi sunt ergo ij, quos miseros dicis
 aut quem locum incolūt? Si enim sunt, nus-
 quam esse possunt. A. Ego vero nusquam es-
 se illos puto. M. Igitur ne esse quidē. A. Pro-
 fusus isto modo, & tamen miseros ob id ipsum
 quidem, quia nulli sunt. M. Iam malletm Cer-
 berum metueres, quàm ista tã inconsideratè
 diceres? A. Qui tandem? M. Quem esse ne-
 gas, eundem esse dicis: vbi est acumē tuum?
 Quam enim miserum esse dicis, rum eum,
 qui non sic dicis esse. A. Non sum ita hebes,
 vt ista dicam. M. Quid dicis igitur? A. Misa-
 rum esse (verbi causa) M. Crassū, qui illas for-
 tuas morte dimiserit: miserum Cn. Pompe-
 ium, qui tanta gloria, dignitate tanta sit or-
 batus: omnes denique miseros, qui hac luce
 careant. M. Reuolueris eodē. Sint enim oportet,
 si miseri sunt: tu autem modo negabas
 eos esse, qui mortui essent. Si igitur non sunt
 nihil possunt esse: ita ne miseri quidem sunt.
 A. Non dico fortasse etiam quod sentio: nã
 vltud ipsum, non esse quū fueris, miserrimū
 puto. M. Quid miserius quam omnino nun-
 quam

quam fuisse? Ita qui nondū nati sunt, quia non sunt, miseri iam sunt: & nos ipsi, si post mortem miseri futuri sumus, miseri fuimus antequam nati. Ego autem non commemini antequam sum natus me miserum: tu si meliore memoria es, velim scire ecquid de te recordere. A. Ita iocaris, quasi ego dicam eos miseros, qui nati non sunt, & nō eos miseros, qui mortui sūt. M. Esse ergo dicis eos. A. Imō quia non sunt, quum fuerint, eos miseros esse. M. Pugnancia te loqui non vides? Quid enim tam pugnat, quam non modo miserum, sed omnino quicquā esse, qui non sit? An tu egressus Porta Capena, quū Calatini, Scipionum, Serviliorum, Metellorum sepulchra vides, miseros putas illos? A. Quoniam me verbo premis, posthac non ita dicam miseros esse, sed tantūm, miseros ob id ipsum, quia non sunt. M. Nō dicis igitur, miser est M. Crassus, sed tantūm, miser M. Crassus. A. Ita planē. M. Quasi nō necesse sit, quis quid isto modo pronunties, id, aut esse, aut non esse. An tu Dialecticis ne imbutus quidem es? In primis enim hoc traditur. Omne pronunciatum (sic enim mihi in presētia occurrit, ut appellarem & ἔγωγε: utar post alio, si inuenero melius) id ergo est pronunciatū,

quod

TVSCVL. QVÆST.

quod est verum, aut falsum. Quū igitur dicis, miser M. Crassus, aut hoc dicis, miser est M. Crassus, vt possit iudicare, verum id, falsumne sit, aut nihil dicis omnino. A. Age, iā concedo non esse miseros, qui mortui sunt: quoniā extorsisti vt faterer, qui omnino nō essēt, eos ne miseros quidē esse posse. Quid qui viuimus, quū moriendum sit, nonne miseri sumus? Quæ enim potest in vita esse iucunditas quū dies, & noctes cogitandum sit iam iamq; esse moriendum? M. Ecquid ergo intelligis quantum mali de humana conditione deieceris? A. Quoniam modo? M. Quia si mori etiam mortuis miserum esset, infinitum quoddam, & sempiternum malū haberemus in vita: nunc video calcem, ad quē quū sit decursus, nihil sit præterea extimescendum. Sed tu mihi videris Epicharmi acuti, nec insulsi hominis, vt Siæuli sententiam sequi. A. Quam? Non enim noui. M. Dicam si potero Latinè: scis enim me Græcè loqui in Latino sermone non plus solere, quàm in Græco Latinè. A. Et rectè quidem, sed quæ tandem est Epicharmi ista sententia? M.

Emori nolo, sed me esse, mortuum, nihil existimo.

A. Iam

A. Iam agnosco Græcum, & quoniã coegisti
 vt concederem, qui mortui essent, eos misero-
 ros non esse: perfice, si potes, vt ne morien-
 dum quidem esse, miserum putem. M. Iam
 istud quidem nihil negotij est, sed etiã maio-
 ra molior. A. Quomodo hoc nihil negotij
 est? Aut quæ tandem sunt ista maiora? M.
 Quoniam si post mortem nihil est mali, ne
 mors quidem est malum, cui proximũ tem-
 pus est post mortem, in quo mali nihil esse
 concedis: ita ne moriendum quidem esse,
 malum est, id est enim perueniendum esse
 ad id quod non esse malum confitemur. A.
 Vberius ista quæso: hæc enĩ spinosiora prius,
 vt confitear me cogunt, quàm vt assentiar.
 Sed quæ sunt ea, quæ dicis te maiora moliri?
 M. Vt doceam, si possim, non modo malum
 non esse, sed bonum etiam esse mortem. A.
 Non postulo id quidem, aueo tamen audire.
 Vt enim non efficias quod vis: tamen, mors,
 vt malum non sit, efficias. Sed nihil te inter-
 pellabo, continentem orationem audire ma-
 lo. M. Quid, si te rogauero aliquid, non ne
 respondebis? A. Superbi id quidem esset, sed
 nisi quid necesse erit, malo ne roges. M. Ge-
 ram tibi morem, & ea quæ vis, vt potero ex-
 plicabo: nec tamen quasi Pythius Appollo,

TVS CVL. QVÆST.

Certa, vt sint, & fixa, quæ dixerō, sed vt homunculus vnus è multis, probabilia coniectura sequens. Ultra enim quo progrediar, quàm vt veresimilia videam non habeo. Certa dicent ij, qui & percipi ea posse dicunt, & se sapientes esse profitentur. A. Tu, vt videtur, nos ad audiendū parati sumus. M. Mortis igitur ipsa (quæ videtur notissima res esse) quid sit, primum est videndum. Sunt enim, qui discessū animi à corpore putēt esse mortē: sūt qui nullū cēseāt fieri discessū, sed vna animum, & corpus occidere, animumq; in corpore extingui. Qui discedere animum cēsent, alij statim dissipari, alij diu permanere, alij sēper. Quid sit potrò ipse animus, aut vbi, aut vnde magna dissensio est. Alijs cor ipsum animus videtur, ex quo Excordes, Vecordes, Concordesq; dicuntur, & Nasica ille prudēs bis COS. Corculum, &

Egregiè cordatus homo Catus Aeli⁹ Sextus
 Empedocles autem animum esse censet cordi suffusum sanguinem. Alijs pars quædam cerebri visa est animi principatū tenere. Alijs ne cor ipsum placeat, nec cerebri quandam partem esse animum, sed alij in corde, alij in cerebro dixerunt animi esse sedem, & locū. Animum autem alij animam, vt ferè nostrū
 decla-

declarant, nominari. Nam, & agere animam
& efflare dicimus & animumofos, & bene ani-
matus, & ex animi sententia. Ipse autem ani-
mus ab anima dictus est. Zenoni Stoico ani-
mus ignis videtur. Sed hæc quidem, quæ di-
xit, cor, cerebrum, animam, ignem, vulgo re-
liqua ferè singuli, vt multi antè veteres Pro-
ximè autem Aristoxenus musicus, idemque
philosophus ipsius corporis intentionem quã-
dam velut in cantu, & fidibus, quæ harmo-
nia dicitur, sic ex corporis totius natura, &
figura varios motus fieri, tanquam in cantu
sonos. Hic ab artificio suo non recessit, & ta-
men dixit aliquid, quod ipsum quale esset,
erat multò ante dictum, & explanatù á Pla-
tone. Xenocrates animi figurá, & quasi cor-
pus negavit esse: verùm numerum dixit esse
cuius vis (vt iã ante Pythagoræ visum erat)
in natura maxima esset. Eius doctor Plato
triplicem finxit animam: cuius principatù,
id est, rationem in capite sicut in arce posuit
& duas partes separare voluit, iram, & cu-
piditatem, quas locis disclusit: iram in pectore,
cupiditatem subter præcordia locavit. Di-
cæarchus autem in eo sermone, quem Co-
rinthi habitum tribus libris exponit docto-
rum hominum disputantium, primo libro
mul-

T V S C V L. Q V Æ S T.

multos loquentes facit, duobus Pherecratē
 quendam Phthiotam senem, quē ait à Deu-
 calione ortum, disserentem inducit, nihil ef-
 se omnino animum, & hoc esse nomen to-
 tum inane, frustra q; & animalia, & animan-
 tes appellari, neque in homine inesse animū
 vel animam, nec in bestia, vni q; omnem eā
 qua, vel agamus quid, vel sentiamus in om-
 nibus corporibus viuīs æquabiliter esse fusā
 nec separabilem à corpore esse, quippe qua
 nulla sit: nec sit quicquam, nisi corpus vnum
 & simplex, ita figuratum, vt temperatione
 nature vigeat, & sentiat. Aristoteles longē
 omnibus (Platonem semper excipio) præstās
 & ingenio, & diligentia, quum quatuor illa
 genera principiorum esse complexus, è qui-
 bus omnia orientur, quintam quandam na-
 turam censet esse, e qua sit mens. Cogitare
 enim, & providere, & discere, & docere, &
 inuenire aliquid, & tā multa alia, meminisse,
 amare, odisse, cupere, timere, angi, letari,
 hæc, & similia eorum in horum quatuor ge-
 nerum nullo inesse putat. Quintum genus
 adhibet, vacans nomine, & sic ipsum animū
 ἡ ὑπερθελεχίον appellat nouo nomine, quasi cō-
 tinuatam quandam motionem, & perenē.
 Nisi quæ me forte fugiunt, hæc sunt fere om-
 nium

nium de animo sententiæ. Democritū enim,
 magnum illum quidem vitum, sed leuibus,
 & rotundis corpusculis efficiētem animū,
 concursu quodam fortuito; omittimus.
 Nihil est enim apud istos, quod non atomo-
 rum turba conficiat. Harum sententiarum,
 quæ vera sit, Deus aliquis viderit: quæ verifi-
 millima, magna quæstio est. Vtrum igitur in-
 ter has sententias dijudicare malimus, an ad
 propositum redire? A. Cuperē equidē vtrum-
 que si posset, sed est difficile confunderē.
 Quare si, vt ista non differatur, liberari mor-
 tis metu possumus, id agamus: sin id non po-
 test, nisi hac quæstione animorum explica-
 ta: nunc si videtur, hoc illud aliās. M. Quod
 malle te intelligo, id puto esse commodius.
 Efficiet enim ratio, vt quæcunq; vera sit ea-
 rum sententiarum, quas exposuit, mors, aut
 malum non sit, aut sit bonum potius. Nam
 si cor, aut sanguis, aut cerebrum est animus:
 certē, quoniam est corpus, interibit cum telē
 quo corpore: si anima est, fortasse dissipabi-
 tur: si ignis, extinguetur: si est Aristoxeni hac
 monia, dissoluetur. Quid de Dicaecho di-
 cam, qui nihil omnia animum dicat esse?
 His sententijs omnibus nihil post mortem
 pertinere ad quenquam potest. Pariter enim
 cum

TVS CVL. QVÆST.

cum vita sensus amittitur. Non sentientis autem nihil est vllam in partem quod intersit: Reliquorum sententiæ spem afferunt (si te forte hoc delectat) posse animos, quum è corporibus excesserint, in cœlum, quasi in domiciliū suum peruenire. A. Me vero delectat, idq; primum ita esse velim: deinde etiam si non sit, mihi tamen persuaderi velim. M. Quid tibi ergo opera nostra opus est? Num eloquentia Platonem superare possumus? Evolve diligenter eius eum librum, qui est de animo, amplius quod desideres, nihil erit. A. Feci me hercule, & quidem sæpius, sed nescio quomodo dum lego, assentior: quum posui librum, & mecum ipse de immortalitate animorū cogitare, assensio illa omnis elabatur. M. Quid hoc? Dāsne, aut manere animos post mortem, aut morte ipsa interire? A. Do vero. M. Quid si maneāt? A. Beatos esse concedo. M. Si intereant? A. Non esse miseros, quoniā ne sint quidē. Iam isthuc coacti à te paulō antè concessimus. M. Quo modo igitur, aut cur mortem malum tibi videri dicis, quæ aut beatos nos efficiet, animis manentibus, aut non miseros, sensu carētes? A. Expone igitur, nisi molestum est, primum, si potes, animos remanere post mortē:

tum si minus id obtinebis (est enim arduū) docebis carere omni malo mortē. Ego enim isthuc ipsum vereor, ne malum sit, non dico carere sensu, sed carendū esse. M. Autoribus quidem ad istam sententiam, quam vis obtinere, uti optimis possumus, quod in omnibus causis, & debet, & solet valere plurimū. Et primum quidem omni antiquitate, quæ quò proprius aberat ab ortu, & divina progenie, hoc melius ea fortasse, quæ erant vera cernebat. Itaq; vnū illud erat insitum patris illis, quos Cascos appellat Ennius, esse in morte sensū, neq; excessu vitæ sic deleri hominem, ut funditus interiret, idq; cū multis alijs rebus, tum è pontificio iure, & ceremonijs sepulchrorū intelligi licet, quas maximis ingenijs præditi nec tâta cura coluissent, nec violatas tam inexpugnabili religione sanxissent, nisi hæsisset in eorum mentibus, mortem non interitum esse omnia tollentē, atque delentem, sed quandam quasi migrationem, commutationemq; vitæ, quæ in claris viris, & fœminis dux in cœlum solet esse, in cæteris humi retineretur, & permaneret tamen. Ex hoc, & nostrorum opinione

Romulus in celo cum Dijs agit æuam,
 ut famæ assētēs, dixit Ennius, & apud Cræ-

TVSCVL. QVÆST.

eos, indeq; per lapsus ad nos, & vsq; ad Oceanum hercules tantus, & tam præsens habetur Deus. Hinc Liber Deus Semele natus: eademque famæ celebritate Tyndaridæ fratres, qui non modo adiutores in prælijs victoriæ Pop. Rom. Sed etiam nuntij fuisse perhibentur. Quid Ino Cadmi filia, nonne Leucothea nominata à Græcis, Mutata habetur à nostris? Quid totum prope cælum, ne plures persequar, nonne humano genere completum est? Si vero scrutari vetera, & ex his ea, quæ scriptores Græciæ prodiderunt, erueri coner, ipsi illi maiorum gentium Dij, qui habentur, hinc à nobis profecti in cælum reperientur. Quare, quorum demonstrantur sepulchra in Græcia, reminiscere (quoniam es initiatus) quæ tradantur mysterijs: tum denique quàm hoc latè pateat intelliges. Sed qui non dum ea quæ multis post annis tractari cœpissent, Physica didicissent, tantum sibi persuaserant, quantum natura admonente cognouerāt, rationes, & causas rerum nō tenebant. *V*isis quibusdam sæpe mouebantur, hisque maxime nocturnis, vt viderentur hi qui vita excesserant, viuere. *V*t porro firmissimum hoc affecti videtur cur Deos esse credamus, quod nulla gens tam fera, ne-

mo omnium tam sic immanis, cuius mentē non imbuerit Deorum opinio. Multi de dijs praua sentiunt (id enim vitioso more effici solet) omnes tamen esse vim, & naturam diuinam arbitrantur, Nec vero id collocutio hominum, aut consensus efficit: non institutis opinio est confirmata, non legibus. Omni autem in re consensus omnium gentium lex naturæ putanda est. Quis est igitur, qui suorum mortem primū non eō lugeat, quod eos orbatos vitæ commodis arbitretur? Tolle hanc opinionem, luctum sustuleris. Nemo enim mœret suo incommodo: dolent fortasse, & anguntur. Sed illa lugubris lamentatio fletusq; mœrens ex eo est, quod eum, quem dileximus, vitæ cōmodis priuatum arbitramur, id q; sentire. Atq; hæc ita sentimus natura duce, nulla ratione, nullaque doctrina. Maximum vero argumentum est, naturam ipsam de immortalitate animorum tacitam iudicare, quod omnibus curæ sunt, & maxime quidem, quæ post mortem futura sint. Serit arbores, quæ alteri seculo profint (vt ait Statius in Synephebis) quid spectans, nisi etiam postera sæcula ad se pertinere? Ergo arbores seret diligens agricola, quarum aspiciet Babcam ipse nunquam. Vir magnus le

T V S C V L . Q V Æ S T .

ges, instituta, Rempublicam conferet. Quid procreatio liberorum, quid propagatio nominis, quid adoptiones filiorum, quid testamentorum diligentia, quid ipsa sepulchrorum monumenta, quid elogia significant, nisi nos futura etiam cogitate? Quid illud, num dubitas, quin specimen nature capi debeat ex optima quaque natura? Quæ est igitur melior in hominum genere natura, quàm eorum, qui se natos ad homines iuandos, tutandos, conseruandos arbitrantur? Abijit ad Deos Hercules: nunquàm abijisset, nisi quum inter homines esset, eam sibi viam muniuisset. Vetera iam ista, & religione omnium cõsecrata. Quid in hac Republica tot, tantosq; viros ob Rempublicam interfectos cogitare arbitramur? Iisdemne vt finibus nomẽ suum, quibus vita terminaretur? Nemo vnquàm sine magna spe immortalitatis se pro patria offerret ad mortem. Licuit esse otioso Themistocli, licuit Epaninonda, licuit (ne, & vetera, & externa quarã) mihi. Sed nescio quomodo inhaeret in mentibus quasi sæculorum quoddam augurium futurorum, idq; in maximis inpenijs, altissimisq; animis, & existit maximè, & apparet facillime. Quo quidẽ dempto, quis tam esset amens, qui semper in

labo.

laboribus, & periculis viueret? Loquor de principibus? Qui poetæ, nonne post mortem nobilitari volunt? Vnde ergo illud?

Aspicite ô ciues senis Ennij in magnis formam.

Hic vstrum panxit maxima facta patrū. Mercedem glorie flagitat ab ijs, quorum patres effecerat gloria. Idemq3,

Nemo me lachrymis decoret, nec funera fletu.

Faxit. Cur? Volito vnius per ora virūm.
Sed quid poetæ? Opifices post mortem nobilitari volunt. Quid enim Phidias sui similem speciē inclusit in clypeo Minervæ, quæ inscribere non liceret? Quid nostri philosophi? Nonne in his ipsis libris, quos scribunt de contemnenda gloria, sua nomina inscribunt? Quod si omnium consensus naturæ vox est, omnesq3 quæ ubique sunt, consentiunt esse aliquid, quod ad eos pertineat, quæ è vita cesserint: nobis quoque idem existimandum est. Et si quorum, aut ingenio, aut virtute animus excellit, eos arbitramur (quia natura optima sint) cernere naturæ vim maximè: veresimile est, quum optimus quisque maximè posteritati seruiat, esse aliquis, cuius is post mortem sensum sit habiturus. Sed, ve
deos

TVSCVL. QVÆST.

deos esse natura opinamur, qualesq3 sint ratione cognoscimus sic permanere animos arbitramur, consensu omnium nationum. Quae in sede maneat, qualesq3 sint, ratione discernendum est, cuius ignorantia finxit inferos, easq3 formidines, quas tu contemnere non sine causa videbare. In terram enim cadentibus corporibus, hisq3 humo relictis, ex quo dictum est Humani, sub terra censebant reliqua vitam agi mortuorum, quam eorum opinio nem magni errores consecuti sunt, quos auerunt poete. Frequens enim consessus theatri, in quo sunt mulierculæ, & pueri, mouetur audiens tam grande carmen,

*Adsum, atque aduenio Acheronte viam
via alta, atque ardua,*

*Per speluncas saxis strabellas asperis, pend. n.
ribus*

*Maximis, ubi rigida constat crassa caligo
inferum.*

Tantumq3 valuit error, qui mihi quidem iam sublatus videtur vt corpora cremata quibus sciret tamē ea fieri apud inferos fingerēt, quæ sine corporibus nec fieri possent, nec intelligi. Animos enim per se ipsos viuentes non poterant mente complecti, formam aliquam figuramq3 quærebāt: inde Homeri tota

inde

inde ea, qua meus amicus Appius *νεκρομα
υττα* faciebat: inde in vicinia nostra Auerni
lacus,

*Vnde animæ excitantur obscura umbra,
aperto ostio*

*Alti Acherontis, falso sanguine imagines
mortuorum.*

Has tamē imagines loqui volūt, quod fieri,
nec sine lingua, nec sine palato, nec sine fau-
ciū, laterūne, & pulmonū vi, & figura pote-
st. Nihil enī animo videre poterāt, ad oculos
ōnia referebant. Magni autē est ingenij, re-
uocare mentem à sensibus, & cogitationē à
consuetudine abducere. Itaque credo equi-
dem etiā alios tot sæculis disputasse de ani-
mis, sed quod literis extet, Pherecides Syrus
primū dixit animos hominum esse sempi-
ternos, antiquus sane: fuit enim meo regnan-
te gentili. Hanc opinionem discipulus eius
Pythagoras maximē cōfirmavit, qui quum
superbo regnante in Italiam venisset, tenuit
magnam illam Graciam cū honore, & dis-
ciplina, tum etiam autoritate: multa q3 sæcu-
la postea sic viguit Pythagoreorum nomen,
vt nulli alij docti viderentur. Sed redeo ad
antiquos. Rationē illi sententiæ suæ non fe-
rē reddebant nisi quid erat numeris, aut des-
criptio-

T V S C V L . Q V Æ S T :

criptionibus explicandum. Platonem ferunt,
 vt Pythagoreos cognosceret, in Italiam ve-
 nisset, & in ea cum alios multos, tum Archy-
 tam, Timæumq; cognouisse, & didicisse Py-
 tagorea omnia, primūmq; de animorū eter-
 nitate non solum sensisse idem quod Pytha-
 goras, sed rationem etiam attulisse, quam (nī
 si quid dicis) præmittamus, & hanc totā
 spem immortalitatis relinquamus. A. An tu,
 quum me in summam expectationem addu-
 xeris, deseris? Errare me hercule malo cum
 Platone (quem tu quanti facias, scio, & quē
 ex tuo ore admiror) quā cum istis vere sen-
 sire. M. Macte virtute: ego enim ipse cum eo
 de ipso nō inuitus erraueri. Nū igitur dubita-
 m⁹, an sicut pleraq; sic & hoc? quāquā hoc
 quidē mihi me. Persuadet enim Mathemati-
 ci terram in medio mundi sitam ad vniuersi
 cœli complexum, quasi puncti instar obtine-
 re, quod κέντρον illi vocant. Eam porro na-
 turam esse quatuor omnia gignentium cor-
 porum, vt quasi partita habeant inter se, &
 diuisa momenta: terrena, & humida suo pte
 nutu, & suo pondere ad pares angulos in ter-
 ram, & in mare ferantur: reliquæ duo partes,
 vna ignea, altera animalis, vt illæ superiores
 in medium locū mundi gravitate ferantur,

& pondere, sic hæc sursum rectis lineis in cœlestem locum subuolent, siue ipsa natura superiora appetente, siue quod à grauioribus leuiora natura repellantur. Quæ quum constent, perspicuum debet esse, animos quum è corpore excesserint, siue illi sint animales, id est spirabiles, siue ignei, in sublime ferri. Si vero, aut numerus quidam sit animus (quod subtiliter magis, quàm dilucidè dicitur) aut quinta illa, non nominata magis, quàm non intellecta natura, multo etiam integriora, ac puriora sunt vt à terra longissimè se efferant. Horum igitur aliquid animus est, ne tam uegeta mens, aut in corde, cerebroue, aut in Empedocleo sanguine demersa iaceat. Dicæ archum vero cum Aristoxeno æquali, & cōdiscipulo suo, doctos sane homines, ommitamus, quorum alter ne condoluisse quidè vnquam videtur, qui animum se habere nō sentiat, alter ita delectatur suis cantibus, vt eos etiam ad hæc transferre conetur. Harmoniam autem ex interuallis sonorū nosse possumus, quorū varia compositio harmonias etiam efficit plures. Membrorum verò situs, & figura corporis vacans animo, quam possit harmoniam efficere non video. Sed hic quidè quauis eruditus sit, sicut est hæc magistro

TVSCVL. QVÆST.:

gistro cōcedat Aristoteli: canere ipse doceat.
Bene enim illo prouerbio Græcorum præcipitur.

Quam quisque norit artem, in hac se exercet.

Illam vero funditus eijciamus indiuiduorū corporum leuium, & rotundorum concussionem fortuitam, quam tamen Democritus concalescētam, & spirabilem, id est animalem esse voluit. Is autem animus, qui si est horum quatuor generum, ex quibus omnia constare dicuntur, ex inflammata anima constat, vt potissimum videtur Panætio, superiora capessat necesse est. Nihil enim habent hæc duo genera proni, & supera semper petunt. Ita, siue dissipantur procul à terris, id euenit: siue permanent, & conseruant habitum suum, hoc etiam magis necesse est ferantur ad cœlum, & ab his perumpantur, & diuidatur Crasus hic, & cōcretus aer, qui est terræ proximus. Calidior est enim, vel potius ardentior animus, quam est hic aer, quō modo dixit Crasum, atq; cōcretum: quod ex eo sciri potest, quia corpora nostra terreno principiorum genere confecta, ardore animi concalescunt, Accedit vt eo facilius animus euadat ex hoc aere, quem sæpe iam ap-
pello

pello Crassum, eumq; perumpat, quod ni-
 hil est in animo velocius, nulla est celeritas,
 quæ possit cum animi celeritate contende-
 re. Qui si permanet in corruptus, suiq; simi-
 lis, necesse est ita feratur, vt penetret, & diui-
 dat omne cælum hoc, in quo nubes, imbres
 venti q; coguntur: quod, & humidum, & ca-
 liginosum est propter exhalationes terræ.
 Quam regionem quum superauit animus,
 naturamq; sui similem cōtingit, & agnouit,
 iunctus ex anima tenuit, & ex ardore solis
 temperato, ignibus insistit, & finem altius
 se efferendi facit. Quum enim sui similem,
 & leuitatē, & calorē adeptus est, tanquā pari-
 bus exanimatus, pōderib⁹ nullā in partē mo-
 uetur, Ea q; ei demū naturalis est sedes, quū
 ad sui similem penetrauit, in quo nulla re egēs
 aletur, & sustentabitur iisdem rebus, quibus
 astra sustentantur, & aluntur. Quumq; cor-
 poris facibus inflamari soleamus ad omnes
 fere cupiditates, eoq; magis incendi, quod
 ijs amulemur, qui ea habeant, quæ nos ha-
 bere cupiamus: profecto beati erimus, quum
 corporibus relictis, & cupiditatum, & emu-
 lationum erimus expertes. Quodq; nunc fa-
 cimus, quum laxati curis sumus, vt spectare
 aliquid velimus, & visere, id multa tum fa-
 cie-

T V S C V L. Q V Æ S T.

cientius liberius, totosq; nos in contemplan-
dis rebus, perspecieendisq; ponemus: propte-
rea quod, & natura inest mentibus nostris
insatiabilis quædam cupiditas veri videndi,
& oræ ipsæ locorum illorum quo perueneri-
mus, quò faciliorem nobis cognitionem re-
rum cœlestium, eo maiorem cognoscenti cu-
piditatem dabunt. Hæc enim pulchritudo
etiam in terris patriam illam & auitam (vt
ait Teophrastus) philosophiam cognitionis
cupiditate incensam excitauit. Præcipue ve-
ro fruuntur ea, qui tum etiam, quum has ter-
ras incolentes circumfusi erant caligine, ta-
men acie mentis dispicere cupiebant. Ere-
nim sic nunc aliquid assequi se putant, qui
ostium Ponti viderunt, & eas angustias, per
quas penetrauit ea, quæ est nominata.

*Argo, quia, Argui in ea d. lecti viri
Vesti, patebant pellem inauratam arietis
aut ij, qui-*

Oceanæ freta illa viderunt

*Europam, Lybiamque rapax ubi diuidit
vnda.*

Quod tandem spectaculum fore putamus,
quum totam terram contueri licebit, eiusq;
cum situm, formam, circumscriptionem, tum,
& habitabiles regiones, & rursus omni cul-

tu propter vim frigoris, aut caloris vacātes?
 Nos enim ne nunc quidem oculis cernimus
 ea, quæ videmus. Neq; enim est vllus sen-
 sus in corpore: sed, vt non solum phyfici do-
 cent, verum etiam medici, qui ista aperta, &
 patefacta viderunt, viæ quasi quædam sunt
 ad oculos, ad nares, ad aures à sede animi per-
 foratæ. Itaq; sæpe: aut cogitatione, aut ali-
 qua vi morbi impediti, apertis, atq; integris
 & oculis, & auribus, nec videmus, nec audi-
 mus, vt facile intelligi possit animum, & vi-
 dere, & audire, non eas partes, quæ quasi fe-
 nestræ sunt animi, quibus tamen sentire ni-
 hil queat mens, nisi id agat, & adsit. Quid
 quod eadem mente res dissimillimas com-
 prehendimus, vt colorem, saporem, calorē,
 odorem, sonum, quæ nunquam quinq; nū-
 tiji animus cognosceret, nisi ad eum omnia
 referrentur, & is omnium iudex solus esset?
 Atq; ea perfecto tam multo puriora, & di-
 lucidiora cernentur, quum quo natura fert,
 liber animus peruenerit, Nam nunc quidē
 quadquam foramina illa, quæ parent ad ani-
 mum à corpore, callidissimo artificio natu-
 ra fabricata est, tamen terrenis, concretisq;
 corporibus sunt interseptæ quodam modo.
 Quum autem nihil erit præter animum, nul-
 la res

TVSCVL. QVÆST.

la res obiecta impedit, quo minus percipiat quale quidque sit. Quauis copiose hæc dicemus, si res postularet, quã multa, quã varia spectacula animus in locis cœlestibus esset habiturus. Quæ quidem cogitans, soleo sæpe mirari non nullorum insolentiam philosophorum, qui naturæ cognitionē admirantur, eiusq; inuentori, & principi gratias exultantes agunt, eumq; venerantur, vt Deum liberatos enim se per eum dicunt grauisimis dominis, terrore sempiterno, & diurno, ac nocturno metu. Quo terrore? Quo metu? Quæ est anus tam delira, quæ timeat ista, quæ vos videlicet, si physica non didicissetis, timeretis?

Acherontia templa, alta orti pallida

Leti, obnubila, obsita tenebris loca.

Non pudet philosophū in eo gloriari, quod hæc non timeat, & quod falsa esse cognouerit? Ex quo intelligi potest, quã acuti natura sint, qui hæc sine doctrina credituri fuerint. Præclarum autem nescio quid adepti sunt, qui didicerunt, sed quum tempus venisset mortis, totos esse perituros. Quod, vt ita sit (nihil enim pugno) quid habet ista res, aut lætabile, aut gloriosum? Nec tamen mihi sane quicquam occurrit, cur nõ Pythagoræ
sit,

fit, & Platonis vera sententia. Vt enim rationem nullam Plato afferret (vide quid homini tribuam) ipsa autoritate me frangeret: tot autem rationes attulit, vt velle cæteris, sibi certe persuasisse videatur. Sed plurimi contra nituntur, animosq; quasi capite damnatos morte mulctant: neq; aliud est quicquã, cur incredibilis his animorum videatur eternitas, nisi quod nequeunt, qualis animus sit esse vacans corpore, intelligere, & cogitatione comprehendere. Quis vero intelligant, qualis sit in ipso corpore, quæ confirmatio, quæ magnitudo, qui locus: vt si iam possent in homine vno cerni omnia, quæ nunc tecta sunt, casurusne in conspectum videatur animus, an tâta sit eius tenuitas, vt fugiat aciem. Hæc reputent isti, qui negant animum sine corpore se intelligere posse, videbunt quem in ipso corpore intelligant. Mihi quidem naturam animi intuëti multò difficilior occurrit cogitatio, multoq; obscurior, qualis animus in corpore sit tâquã alienę domui quã qualis quũ exierit, & in liberũ cælũ quasi in domũ suã venerit. Si enim quod nunquã vidimus, id quale sit intelligere non possumus, certe, & Deum ipsum, & diuinum animum corpore liberatum: cogitatione cõplecti non possumus. Dicæarchus quidem, & Aristoxe-

TVSCVL. QVÆST.

nus, quia difficilis erat animi, quid, aut qualis esset, intelligentia, nullum omnino animum esse dixerunt. Est illud quidem, vel maximum, animo ipso animum videre: & nimium hanc habet vim præceptum Appolinis, quo monet, vt se quisq; noscat. Non enim credo id præcipit, vt membra nostra, aut staturam, figuramue noscamus, neq; nos corpora sumus, neq; ego tibi hęc dicens, corpori tuo dico. Quum igitur nosce te, dixit, hoc dixit, nosce animum tuum. Nam corpus quidem quasi vas est, aut aliquod animi receptaculum. Ab animo tuo quicquid agitur, id agitur à te. Hunc igitur nosse, nisi diuinum esset, non esset hoc acrioris cuiusdam animi præceptum, sic vt tributum Deo sit, hoc est, se ipsum posse cognoscere. Sed si qualis sit animus, ipse animus nesciat, dic quæso, ne esse quidem se. sciet, ne moueri quidem se? Ex quo illa ratio nata est Platonis, quæ à Socrate est in Phædro explicata, à me autem posita est in sexto libro de republica. Quod semper mouetur, id æternum est: quod autem motum affert alicui, quodq; ipsum agitur aliunde quando finem habet motus, viuendi quoq; finem habeat necesse est. Solum igitur, quod se ipsum mouet, quia nunquam

quam dicitur à se, nunquã ne moueri quidem desinet. quin etiam cæteris, quæ mouentur, hic fons, hoc principium est mouendi. Principij autem nulla est origo: nam ex principio oriuntur omnia. Ipsum autem nulla ex re alia nasci potest: nec enim esset id principium, quod gigneretur aliunde. Quod si nunquam oritur, nec occidit quidem vnquam. Nam principium extinctum, nec ipsum ab alio renasceretur, nec à se aliud creabit: siquidem necesse est à principio oriri omnia. Ita fit, vt motus principij ex eo sit, quod ipsum à se mouetur. Id autem nec nasci potest, nec mori: vel concidat omne cælum, omnisque natura consistat necesse est, nec vim vllam nanciscatur, qua primo impulsu moueatur. Quum pateat igitur æternum id esse, quod se ipsum moueat, quis est qui hanc naturam animis esse tributam neget? In animum est enim omne quod pulsu agitatur externo. Quod autem est animum, id motu cietur, & interiore, & suo, nam hæc est propria natura animi, atque vis. Quæ si est vna ex omnibus, quæ se ipsam semper moueat, neque nata certè est, & æterna est. Licet occurrant plebeij omnes philosophi (sic enim ij, qui à Platone, & Socrate, & ab ea familia dissidet, ap

pellandi videntur) non modo nihil vnquam tam eleganter explicabunt: sed ne hoc quidem ipsum, quàm subtiliter conclusum sit, intelligent. Sentit igitur animus se moueri: quod quum sentit, ilud vna sentit, se vi sua: nō aliena moueri, nec acciderē posse, vt ipse vnquam à se deseratur. Ex quo efficitur aeternitas, nisi quid habes ad hæc. A. Ego vero facile sum passus, ne in mentem quidem mihi aliquid contra venire, ita isti faueo sententia. M. Quid illa tandem, num leuiores censeres, quæ declarant, inesse in animis hominū diuina quædam? Quæ si cernerem quemadmodum nasci possent etiam quemadmodū interirent, viderem. Nam sanguinē, bilem, petuitam, ossa, neruos, venas, omnem denique membrorum, & totius corporis figurā videor posse dicere. Vnde concreta, & quomodo facta sint. Per animum ipsum, si nihil esset in eo nisi id, vt per eum viueremus, tā natura putarem hominis vitam sustentari, quàm vitæ, quàm arboris: hæc enim etiam dicimus viuere. Item si nihil haberet animus hominis, nisi vt appeteret, aut fugeret, id quoque esset ei commune cum bestiis. Habet prius mētoriam, & eam infinitam rerum innumerabilium: quàm quidem Plato

recordationem esse vult superioris vitæ. Nā
 in illo libro, qui inscribitur Memnon, pusi-
 onem quendam Socrates interrogat quædā
 geometrica de dimensione quadrat. Ad ea sic
 ille respondet, vt puer, & tamen ita faciles in-
 terrogationes sunt, vt gradatim respondens
 eo perueniat, quasi geometrica didicisset.
 Ex quo efficit vult Socrates, vt discere nihil
 aliud sit, quā recordari. Quem locum mul-
 to etiam accuratius explicat in eo sermone,
 quem habuit eo ipso die, quo excessit è vi-
 ta. Docet enim quenuis, qui omnium rerū
 rudis esse videatur, bene interroganti respon-
 dentem declarare se non tum illa discere, sed
 reminiscēdo recognoscere: nec vero fieri vl-
 lo modo posse, vt à pueris tot rerum, atque
 tantarum insitas, & quasi consignatas in ani-
 mis notiones (quas ἐννοίας vocant) habere-
 mus, nisi animus antequā corpus intrasset,
 in rerum cognitione viguisset. Quūmq; ni-
 hil esset, vt omnibus locis à Platone descri-
 tur (nihil enim ille putat esse quod oriatur,
 & intereat: idq; solum esse, quod semper ta-
 le sit, qualem Ideam appellat ille: nos speciē)
 non potuit animus hoc in corpore inclusus
 agnoscere, cognita attulit. Ex quo tā mul-
 tarum rerum cognitionis admiratio tollitur.

TVSCVL. QVÆST.

Neq; ea plane videt animus, quum repente in tam insolitum, tamq; perturbatum domicilium immigrauit: sed quum se collegit, atq; recreauit, tum agnoscit ea reminiscendo. Ita nihil aliud est discere, nisi recordari. Ego autem maiore etiam quodam modo memoriam admiror. Quid est enim illud, quo meminimus, aut quam habet vim, aut vnde naturam? Non quero quanta memoria Simonides fuisse dicatur, quanta Theodectes, quanta is, qui à Pyrrho legatus ad Senatum est missus Cyneas, quanta nuper Carneades, quanta qui modo fuit Sceptius Metrodorus, quanta noster Hortensius: de communi omnium memoria loquor, & eorum maxime, qui ni aliquo maiore studio, & arte versantur, quorum quanta mens sit difficile est existimare, ita multa meminerunt. Quorsum igitur hæc spectat oratio? Quæ sit illa vis, & vnde sit intelligendum puto. Non est certè nec cordis, nec sanguinis, nec cerebri, nec atomorum. Anima sit animus, ignisue, nescio: nec me pudet (vt istos) fateri nescire, quod nesciam. Illud si vlla alia de re obscura affirmare possem, siue anima, siue ignis sit animus, eum iurarem esse diuinum. Quid enim obsecro te, terrane tibi, aut hoc nebuloso,

loso, & caliginoso cœlo, aut fœta, aut concreta videtur tãta vis memoriæ? Si, quid sit hoc non vides: at quale sit, vides: si ne id quidẽ, at quantum sit profecto vides. Quid igitur? Vtrum capacitatem aliquam in animo putamus esse, quo tanquam in aliquod vas ea, quę meminimus infundãtur? Absurdum id quidem: qui enim fundus, aut quę talis animi figura intelligi potest, aut quę tauta omnino capacitas? An imprimi quasi ceram animũ putamus, & memoriam esse signatarũ rerũ in mēte vestigia? Quę posũt verborũ, quę rerũ ipsarũ esse vestigia? Quę porro tã imēsa magnitudo, quę illa tã multa possit effingere? Quid illa vis, quę tandem est, quę inuestigat occulta, quę inuentio, atq; excogitatio dicitur? Ex hac ne tibi terrena, mortaliq; natura, & caduca, concreta ea videtur? Aut qui primus, quod summę sapientiæ Pythagoræ visum est, omnibus rebus imposuit nomina? Aut qui dissipatos homines congregavit, & ad societatem vitę conuocauit: Aut qui sonos vocis, qui infiniti videbantur, paucis literarũ notis terminauit: Aut qui errantiũ stellarum motus, progressiones, institutionesq; notauit: Omnes magni, etiam superiores, qui fruges, qui vestitũ, qui tecta, qui

TVSCVL. QVÆST.

cultum vitæ, qui præsidia contra feras inuen-
 nerunt, à quibus mansuefacti, & exculti, à
 necessarijs artificijs ad elegantiora defluxi-
 mus. Nam, & auribus oblectatio magna ex
 parte est innenta, & temperata varietate, &
 natura sonorum, & astræ suspeximus, tum ea
 quæ sunt infixæ certis locis, tum illa non re,
 sed vocabulo Errantia, quorum conuersio-
 nes, omnesq; motus, qui a nimus vidit, is
 docuit similem animum suum eius esse, qui
 ei fabricatus in cœlo esset. Nam quum Ar-
 chimides Lunæ, Solis, quinque errantiũ mo-
 tus in sphæram illigauit, effecit idem, quod
 ille, qui in Timæo mundum ædificauit Plato
 nis Deus, vt tarditate, & celeritate dissimil-
 limos motus vna regeret conuersio. Quod si
 in hoc mundo fieri sine Deo non potest, ne
 in sphæra quidem eisdem motus Archimi-
 des sine diuino ingenio potuisset imitari. Mi-
 hi vero ne hæc notiora quidem, & illustrio-
 ra, carare vi diuina videntur, vt ego, aut poe-
 tam graue, plenumq; carmen, sine cœlesti
 aliquo mentis instinctu putem fundere, aut
 eloquentiam sine maiore quadam vi fluere
 abundantem sonantibus verbis, vberibusq;
 sententijs. Philosophia vero omnium mater
 artium, quid est aliud, nisi (vt Plato ait) do-
num;

num, ut ego, inuentum Deorum? Hæc nos primùm ad illorum cultum, deinde ad ius hominum, quod situm est in generis humani societate, tum ad modestiam, magnitudinemq; animi erudiuit: eademq; ab animo tanquã ab oculis caliginem despulit, vt omnia supera, infera, prima, vltima, media videremus. Prorsus hæc diuina mihi videtur vis, quæ tot res efficiat, & tãtas? Quid est enim memoria rerum, & verborum? Quid porro inuentio? Profecto id quo nec in Deo quicquam maius intelligi potest. Non enim ambrosia deos, aut nectare, aut iuuentate pocula ministranti Iætar i arbitror: nec Homerum audio, qui Ganymedem à dijs raptum ait propter formam, vt Ioui pocula ministraret non iusta causa cur Laomedonti tanta fieret iniuria. Fingebat hæc Homerus, & humana ad deos transferebat, diuina mallem ad nos. Quæ autem diuina? Vigere, sapere, inuenire, meminisse. Ergo animus, qui, vt ego dico diuinus, vt Euripedes audet dicere, Deus est. Et quidem si Deus, aut anima, aut ignis est: idem est animus hominis. Nam vt illa natura cœlestis, & terra vacat, & humore: sic vtriusq; harũ rerũ humanus animus est expers. Sin autem est quinta quædam natura ab Aristot-

T V S C V L . Q V Æ S T .

aristotele inducta, primùm hæc, & Deorū est,
 & animorū. Hanc nos sententiam secuti,
 his ipsis verbis in consalatione hæc expressi-
 mus. Animorum nulla in terris origo inueni-
 ri potest. Nihil enim est in animis mixtū, at-
 q; cōcretū aut quod ex terra natū, atq; fictū
 esse videatur: nihil ne, aut humidū quidē, aut
 stabile, aut igneum. His enim in naturis nihil
 inest quod vim memoriæ, mentis, cogitatio-
 nis habeat, quod, & præterita teneat, & fu-
 rura prouideat, & complecti possit præsen-
 tia, que sola diuina sunt: nec inuenietur vn-
 quam, vnde ad hominem venire possint: ni-
 si à Deo. Singularis est igitur quædam natu-
 ra, atq; vis animi, seiuncta ab his vilitatis, no-
 tisq; naturis. Ita quicquid est illud quod sē-
 rit, quod sapit, quid vult, quod viget cœleste
 & diuinum est: ob eamq; rem æternum sit
 necesse est. Nec vero Deus ipse, qui intelligi-
 tur à nobis alio modo intelligi potest, nisi
 mens soluta, quædam, & libera, segregata
 ab omni concretionē mortali, omnia sentiēs
 & mouēs, ipsaq; prædita motu sempiterno.
 Hoc è genere, atq; eadm è natura est huma-
 na mens. Vbi igitur, aut qualis est ista mens?
 Vbi tua, aut qualis, potesne dicere? An si ō-
 nia ad intelligendum non habeo quæ habe-

te, vellem, ne ijs quidē que habeo mihi per te vti licebit? Non valet tantum animus, vt se ipsum ipse videat: at, vt oculus, sic animus se ipsum non videns alia cernit. Non videt autem quod minimum est formam suam fortasse, quāquā id quoque. Sed relinquam⁹: vim certe, sagacitatē, memoriā motū, celeritatē, videt. Hæc magna hæc diuina, hæc sempiterna sunt. Qua facie quidem sit, aut vbi habitet, ne quærendum quidem est: vt quum videmus speciem primum, candorē que cœli, deindē conuersionis celeritatem tantam, quantam cogitare non possumus, tum vecissitudines dierum, atq; noctium, commutationesq; temporum quadripartitas ad maturitatem frugum, & ad temperationem corporum apras, eorumq; omnium moderatorē, & ducem Solem, Lunamque accretione, & diminutione luminis, quasi fastorum notantem, & significantem dies. Tum in eodem in orbe in XII. Partes distributo quinq; stellas ferri, eosdem cursus constantissime seruātes, disparibus inter se motibus, nocturnamq; cœli formam, vndique syderibus ornata. Tum globum terræ eminentem ē mari fixum in medio mundi vniuersi loco, duabus oris distantibus habitabilem

T V S C V L . Q V Æ S T :

lem, & cultum. Quarum altera, quam nos incolimus, sub axe posita ad stellas septem vnde.

Horriſer Æquilonis ſtridor gelidas molitur niues:

Altera australis ignota nobis, quam vocant Græci τὰξοῦα. Cæteras partes incultas quod aut frigore rigeant, vt vrantur calore. Hic autem vbi habitamus, non intermitti ſuo tempore

Cælum niteſcere, arbores frondeſcere,

Vites latificæ pampinis pubeſcere,

Ramos baccarum vbertate incurueſcere,

Segetes largiri fruges, florere omnia,

Fontes ſcatere, herbis prata conueſtirier.

Tum multitudinem pecudû partim ad veſcendum, partim ad cultus agrorû, partim ad vehendum, partim ad corpora veſtienda: hominemq; ipſum, quaſi contemplatorem cæli, ac deorum, ipſorumque cultorem, atq; hominis vtilitati agros omnes, & maria parentia. Hæc igitur, & alia innumerabilia quæ cernimus, poſſumusne dubitare, quin his præſit aliquis, vel effector, ſi hæc nata ſunt, vt Platoni videretur, vel ſi ſemper fuerint, vt Ariſtoteli placet, moderator tanti operis, & muneris? Sic mentem hominis, quanuis eâ nō

non videas, vt Deum non vides, tamen, vt Deum agnoscis ex operibus eius: sic ex memoria rerum: & inuentione, & celeritate motus, omniq; pulchritudine virtutis, vim diuinam mentis agnoscito. In quo igitur loco est? Credo equidem in capite, & cur credam afferre possum, sed de hoc alias: nunc vbi vbi sit animus, certe quidem in te est. Quæ est ei natura? Propria puto, & sua. Sed fac igneam, fac spirabilem, nihil ad id, de quo agimus: illud modo videto, vt Deum noris, & si eius ignores, & locum, & faciem, sic animum tibi tuum notum esse oportere, etiã si ignores, & locum, & formam. In animi autem cognitione dubitare non possumus, nisi plane in physicis plumbei sumus, quin nihil sit animis admixtum, nihil concretum nihil copulatum, nihil coagmentatum, nihil duplex, quod quum ita sit, certe nec secer- ni, nec diuidi, nec discerpi, nec distrahi potest, nec interire igitur. Est enim interitus quasi discessus, & secretio, ac direptus earum partium, quæ ante interitum iunctione aliqua tenebantur. His, & talibus adductus Socrates, nec patronum quæsiuit ad iudicium capitis: nec iudicibus supplex fuit, adhibuit que liberam contumaciam à magnitudine

animi

T V S C V L. Q V Æ S T. I

animi inductam non á superbia. Et supremo
 vitæ die de hoc ipso multa diseruit, & quã
 paucis ante diebus, quum facile posset edu-
 ci è custodia, noluit. Et quum pene in manu
 iam mortiferum illud teneret poculum, lo-
 quutus ita est, vt non ad mortem trudi, ve-
 rum in cœlum videretur ascēdere. Ita enim
 censebat, itaq; diseruit duas esse vias, dupli-
 cesq; cursus animorum è corpore exceden-
 tiũ. Nam qui se humanis vitijs contamina-
 sent, & se totos libidinibus deditissent, qui-
 bus cæcati: velut domesticis vitijs atq; flagi-
 tijs se inquinauissent, vel in Republica vio-
 landa fraudes inexpiabiles concepissent: ijs
 denium quoddam iter esse seclusum à con-
 cilio deorum. Qui autem se integros, castos
 que seruaissent, quibusque fuisset minima
 cum corporibus contagio, seseq; ab his sem-
 per seuocassent, essentq; in corporibus hu-
 manis vitam imitati Deorum, his ad illos,
 à quibus essent profecti, reditũ facilem pate-
 re. Itaq; commemorat, vt Cygni, qui non si-
 ne causa Apollini dicati sunt, sed quod ab
 eò diuinationem habere videantur, qua pro-
 uidentes quid in morte boni sunt, cū cantu,
 & voluptate moriantur: sic omnibus, & bo-
 nis, & doctis esse faciendũ. Nec vero de hoc
 quis

quisquam dubitare posset, nisi idem nobis accideret diligenter de animo cogitantibus, quod saepe ijs usu venit, qui quū acriter oculis deficientem solem intuerentur, ut aspectum omnino amitterent: sic mentis acies se ipsam intuentes, nonnunquam hebescit: ob eamq; causam contemplandi diligentiam amittimus. Itaq; dubitans, circumspectans, hæsitans, multa aduersa reuertens, tanquam ratis in mari immenso nostra vehitur oratio. Sed hæc, & vetera, & à Græcis. Cato autem sic abiit è vita, ut causam moriendi nactum se esse gauderet. Vetat enim dominas ille in nobis Deus in iussu hinc nos suo demigrare. Quum vero causam iustam Deus ipse dederit, ut tūc Socrati, nunc Catoni, saepe multis, nã ille medius fidius vir sapiens letus ex his tenebris in lucem illam excesserit. Nec tamē illa vincula carceris ruperit, leges enim vetant, sed tanquam à magistratu, aut ab aliqua potestate legitima, sic à Deo euocatus, atq; emissus, exierit. Tota enim philosophorum vita (ut ait idem) commentatio mortis est. Nam quid aliud agimus, quū à voluptate, id est à corpore quū à re familiari, quæ est ministra, & famula corporis, quū à Republ. quū à negotio omni seuocamus animū?

Quid

Quid inquam, tum agimus, nisi animū ad se
 ipsū aduocamus, secū esse cogimus, maxi-
 meq; à corpore abducimus? Secernere au-
 tē à corpore animū ne quicquā aliud est quā
 emori discere: quare hoc cōmētemur, mi-
 hi crede, disiūgamusq; nos à corporibus id
 est, cōsueſcamus mori. Hoc, & dū erimus in
 terris, erit illi cœlesti vitæ simile, & quū il-
 luc, ex his vinculis emissi, feremur, minus
 tardabitur cursus animorū. (Nā qui in cōpe-
 dibus corporis sēper fuerūt, etiā quū soluti
 sunt tardius ingrediūtur, vt hi, qui ferro vin-
 cti multos annos fuerūt) quo quū veneri-
 mus, tū deniq; viuemus. Nā hęc quidē vitæ
 mors est, quā lamentari possē, si liberet. A.
 Satis tu quidem in cōsolationes es lamēta-
 tus, quā quū lego, nihil malo, quā has res re-
 linquere, his vero auditis, multo magis. M.
 Veniet tēpus, & quidē celeriter, & siue retra-
 ctabis, siue properabis (volat enim atas) tan-
 tū autem abest ab eo, vt malū mors sit, quod
 tibi dudū videbatur, vt verear, ne homini nī-
 hil sit non malū aliud certe, sed nihil bonū
 aliud potius: si quidem vel Dij ipsi, vel cum
 Dij futuri sumus. A. Quid refert? Adſunt
 enim qui hęc non probent. M. Ego autem
 nunquam ita te in hoc sermone dimittam

vlla vti ratione , vt mors tibi videri malum quidem possit. A. Qui potest quum ista cognouerim? M. Qui possit rogas? Cateruæ veniunt contra dicentium , nec solum Epicureorum, quos equidem non despicio, sed nescio quomodo doctissimus quisque contemnit, acerrime autem deliciae meae Dicerchus contra hanc immortalitatem diseruit. Is enim tres libros scripsit, qui Lesbiaci vocantur, quod Metylinis sermo habetur, in quibus vult efficere animos esse mortales. Stoici autem vsuram nobis largiuntur, tanquam cornicibus: diu mansuros aiunt animos: semper, negant, Num vis igitur audire, cur etiamsi ita sit, mors tamen non sit in animalis? A. Vt videtur: sed me nemo de immortalitate depellet. M. Laudo id quidem, & si nihil nimis oportet confidere. Mouemur enim saepe aliquo acute concluso, labamus, mutamusque sententiam clarioribus in rebus. In his enim est aliqua obscuritas. Id igitur si acciderit: simus armati. A. Sane quidem, sed ne accidat providebo. M. Nunquid igitur est causa, quin amicos nostros Stoicos dimittamus? Eos dico, qui aiunt animos remanere, è corpore quum excesserint, sed non semper. Istos vero, qui

D quod

TVSCVL. QVÆST.

quod tota in hac causa difficilimum est, suscipiant posse animum manere corpore vacantem : illud autem quod non modo facile ad credendum est, sed eo concessio quod volunt consequens, id certè non dant, ut quum diu permanserit, ne intereat. A. Bene reprehendis, & se isto modo res habet. M. Credamus igitur Panætio à Platone suo dissentienti. Quem enim omnibus locis diuinum, quem sapientissimum, quem sanctissimum, quem Homerum philosophorum appellat, huius hanc vnã sententiam, de immortalitate animorum non probat. Vult enim, quod nemo negat, quicquid natum sit interire: nasci autem animos, quod declarat eorum similitudo qui procreantur, quæ etiam in ingenijs, non solum in corporibus appareat. Alteram autem affert rationem, nihil esse quum doleat, quin id ægrum esse quoque possit: quod autem in morbum cadat, id etiam interitum: dolere autem animos, ergo, & interire. Hæc refelli possunt. Sunt enim ignorantis, quum de æternitate animorum dicatur, de mente dici, quæ omni turbido motu semper vacet, non de partibus ijs, in quibus ægritudines, iræ, libidinesque versentur: quas is, contra quem hæc dicantur

dicantur semotas à mente, & disclusas putat. Nam similitudo magis apparet in bestijs, quarum animi sunt rationis expertes, hominum autem similitudo in corporum figura magis extat: & ipsi animi, magni refert quali in corpore locati sint. Multa enim è corpore existunt, quæ acuant mentem, multa, quæ obtundant. Aristoteles quidem ait, omnes ingeniosos melancholicos esse, vt ego me tardiozem esse non moleste feram: enumerat multos, idque quasi constet, rationem cur ita fiat, affert. Quòd si tanta vis est ad habitum mentis in ijs, quæ gignuntur in corpore (ea sunt autem quæcunque sunt, quæ similitudinem faciant) nihil necessitatis affert, cur nascatur animi similitudo. Ommitto similitudines: vellem adesse posset Panætius, vixit cum Africano quererem ex eo, cuius suorum similis fuisset Africani fratris nepos: facie, patris vita, omnium perditorum ita similis, vt esset facile deterrimus. Cuius etiam similis P. Crassus sapientis, & eloquentis, & primi hominis nepos, multorumque aliorum clarorum virorum, quos nihil attinet nominare, nepotes, & filij. Sed quid agimus? Obliti ne sumus hoc nunc nobis esse propositum, quæ

TVSCVL. QVÆST.

fatis de æternitatis dixerimus, ne, si interirent quidem animi, quicquam mali esse in morte? A. Ego vero memineram, sed te de æternitate dicentem aberrare proposito facile patiebar. M. Video te alta spectare, & velle in cælum migrare. A. Spero fore, ut contingat id nobis, sed fac, ut isti volunt, animos non remanere post mortem: video nos, si ita sit, priuari spe beatoris vitæ. M. Mali vero quid affert ista sententiâ? Fac enim animum sic interire, ut corpus: num igitur aliquis dolor, aut omnino post mortem sensus in corpore est? Nemo id quidem dicit, & si Democritum insimulat Epicurus, Democritici negant: ne in animo quidem igitur sensus remanet, ipse enim nusquam est. Vbi igitur malum est? Quoniam nihil tertium. An quoniam ipse animi discessus à corpore non sit sine dolore? Vt credam ita esse, quam est id exiguum: & falsum esse arbitror, & sit plerumque sine sensu, non nunquam etiam cum voluptate, totumque hoc leue est qualecunque est: sit enim ad punctum temporis. Illud angit, vel potius excruciat, discessus ab omnibus ijs, quæ sũt bona in vita. Vide ne à malis dici verius possit. Quid ego nunc lugeam vitam hominum?

num ? vere , & iure possum . Sed quid necesse est , quum id agam , ne post mortem miseros nos putemus fore , vitam etiam efficere deplorādo miseriorem ? Fecimus hoc in eo libro , in quo nosmetipsos , quantum potuimus : consolati sumus . A malis igitur mors abducit , non à bonis . Verum si querimus , hoc quidem à Cyrenaico Hegesia sic copiosè disputatur , vt is à Rege Prolemæo prohibitus esse dicatur illa in scholis dicere , quod multi his auditis mortem sibi ipsi consciscerent . Callimachi quidē epigramma in Ambraciotam Cleombrotū est , quem ait , quum nihil ei accidisset aduersi : ē muro se in mare abiecisse , lecto Platonis libro . Eius autem quem dixit Hegesia liber est ἀποκαστέρων , quod à vita quidam per inediā discedens , reuocatur ab amicis , quibus respondens , vitæ humanæ enumerat incommoda . Possem id facere , & si minus quam ille , qui omnino viuere expedire nemini putat . Mitto alios , etiam ne nobis expedit , qui , & domesticis , & forensibus solatijs , ornamentisq; privati certè si antè occidissemus , mors nos à malis , non à bonis abstraxisset . Si igitur aliquis , qui nihil mali habeat , nullum à fortuna vulnus acceperit . Metellus ille ho-

T V S C V L . Q V Æ S T :

poratus quatuor filijs, at quinquaginta Priamus, quibus decem, & septem iusta uxore natis, in utroque eandem habuit fortuna potestatem, sed vsa in altero est. Metellum enim multi filij, filia, nepotes, neptes in rogam imponuerunt. Priamum autem tanta progenie orbatum, quum in aram confugisset, & hostilis manus interemit. Hic si viuis filijs, incolumi regno occidisset,

Astante ope barbarica.

Tectis calatis, laqueatis,

Utrum tandem à bonis, an à malis discessisset? Tum profectò videretur à bonis. At certè ei melius euenisset, nec tam flebiliter illa canerentur,

Hec omnia vidi inflammari,

Priami vi vitam cuitari,

Iouis aram sanguine turpari.

Quasi verò ista, vel quicquam tum potuerit ei melius accidere: quod si antè occidisset, tamen euentum omnino amisisset, hoc autem tempore sensum malorum amisit. Pompeio nostro familiari quum grauiter agrotaret Neapoli; melius est factum. Coronati Neapolitani fuerunt, nimirum etiam Puteolani, vulgo ex oppidis publicè gratulabantur: ineptum sanè negotium, & Graculum,

sed

sed tamen fortunatum. Vtrum igitur si tū
 esset extinctus, à bonis rebus, an à malis dis-
 celsisset? Certè à miseris. Non enim cum
 socero bellum gessisset, non imparatus arma
 sumpsisset, non domum reliquisset, non
 ex Italia fugisset, nō exercitu amisso nudus
 in seruorum ferrum, & manus incedisset:
 non liberi desleti, non fortunę omnes à vi-
 ctoribus possiderentur. Qui si mortem tum
 obisset, in amplissimis fortunis occidisset: is
 propagatione vitæ, quot, quantas, quàm in-
 credibiles hausit calamitates? Hęc morte
 effugiuntur, etiam si non euenerint, tamen
 quia possunt euenire. Sed homines ea sibi
 accidere posse non cogitant, Metelli sperat
 sibi quisque fortunam: proinde quasi, aut
 plures fortunati sint, quàm infelices, aut cer-
 ti quicquam sit in rebus humanis, aut spera-
 re sit prudentius, quàm timere. Sed hoc ipsū
 concedatur, bonis rebus homines morte pri-
 uari: ergo etiam carere mortuos vitæ com-
 modis, idq; esse miserum certè ita dicant
 necesse est. An potest is, qui non est, re vlla
 carere? Triste enim est nomen ipsū carenti:
 quia subijcitur hęc vis, habuit, non habet,
 desiderat, requirit, indiget. Opinor hęc in-
 cōmoda sunt carentis: caret oculis, odiosa

TVSCVL. QVÆST.

cæcitas, liberis, orbitas: valet hoc in viuis. mortuorum autem non vitæ modò cōmodis, sed ne vita quidem ipsa quisquam caret: de mortuis loquor, qui nulli sunt. Nos qui sumus: num, aut si cornibus caremus, aut pennis, sit qui id dixerit? Certè nemo, Quid ita? Quia quum id non habes, quod tibi, nec vsu nec natura aptum sit, non careas, etiam si sentias te non habere. Hoc premendum, etiam, atque etiam est arguendum, confirmato illo, de quo, si mortales animi sunt, dubitare non possumus, quin tantus interitus in morte sit, vt ne minima quidem suspicio sensus relinquatur. Hoc igitur probè stabilito, & fixo, illud excutiendum est, vt sciatur, quid sit carere: ne relinquatur aliquid erroris in verbo. Carere igitur hoc significat, egere eo, quod habere velis: inest enim velle in carendo, nisi quum sic tanquam in febre dicitur, alia quadam notione verbi. Dicitur enim alio modo etiam carere, quum aliquid non habeas, & non habere te sentias, etiam si id facile patiare. Carere enim in morte non dicitur: non enim esset dolendum. Dicitur illud bono carere, quod est malū: sed ne viuus quidē bono caret, si eo non indiget sed in viuo intelligit

tamen

tamen potest, regno carere. Dici autem hoc in te satis subtiliter non potest, posset in Tarquinio, quum regno esset expulsus: ac in mortuo ne intelligi quidem potest. Carere enim sentientis est, nec sensus in mortuo est, ne carere quidem igitur in mortuo est. Quanquam quid opus est in hoc philosophari, quum rem non magnopere egere philosophia videamus? Quoties non modo ductores nostri, sed vniuersi etiam exercitus ad non dubiam mortem concurrerunt? quæ quidem si timeretur, non Lucius Brutus arcens eum reditu tyrannum, quem ipse expulerat, in prælio concidisset. Non cum Latinis decertans pater Decius, cum Heruscis filius, etiam cum Pyrrho nepos, se hostium telis obiecissent. Non vno bello propria cadentes Scipiones Hispania vidisset, Paulum Æmilium Cannæ, Venusia Marcel- lum, Latini Albinum, Lucani Gracchum. Num quis horum miser hodie? Ne tum quidem post spiritum extremum. Nec enim potest esse miser quisquam sensu perempto. A. At id ipsum odiosum est, sine sensu esse. M. Odiosum, si id esset carere. Quum vero perspicuum sit, nihil posse in eo esse, qui ipse non fit; quid potest esse in eo odio-
sum,

sum, qui nec careat, nec sentiat? Quanquã
 hoc quidem nimis sepe, sed eò, quòd in hoc
 inest omnis animi contractio ex metu mor-
 tis. Qui enim satis viderit, id quod est luce
 clarius, animo, & corpore consumpto, toto
 que animante delecto, & facto interitu vni-
 uerso, illud animal, quod fuerit factum, esse
 nihil: is plane perspiciet inter Hippocen-
 taurum, qui nunquam fuerit, & Regem
 Agamemnonem, nihil interesse: nec pluris
 nunc facere Marcum Camillum hoc civile
 bellum, quàm illo viuo ego fecerim Romã
 captam. Cur igitur, & Camillus doleret, si
 hæc post trecentos, & quinquaginta fere
 annos euentura putaret? & ego doleam, si
 ad decem millia annorum gentem aliquã
 urbem nostram potituram putem? Quia
 tanta charitas patriæ est, vt eam non sensu
 nostro, sed salute ipsius metiamur. Itaque
 non deterret sapientem mors, quæ propter
 incertos casus quotidie imminet, & prop-
 ter breuitatem vitæ nunquam longè potest
 abesse, quo minus in omne tempus Rei pu-
 blicæ, suisque consulat, & posteritatem ipsã,
 cuius sensum habiturus non sit ad se putet
 pertinere. Quare licet etiam mortalem esse
animum iudicantem, æterna moliri non glo-
ria

riæ cupiditate, quam sensurus non fit, sed virtutis, quam necessario gloria, etiam si tu id non agas, consequatur. Natura vero sic se habet: ut quomodo initium nobis rerum omnium ortus nocte afferat, sic exitum mors & ut nihil pertinuit ad nos ante ortum, sic nihil post mortem pertinebit. In quo quid potest esse mali, quum mors nec ad viuos pertineat, nec ad mortuos? Alteri nulli sunt alteros non attingit. Quam qui leuiorem faciunt, somni simillimam volunt esse: quasi vero quisquam ita nonaginta annos velit viuere, ut quum sexaginta confecerit, reliquos dormiat. Ne sues quidem id velint, non modo ipse. Endymion vero, si fabulas audire volumus, nescio quando in Latino obdormuit, qui est mons Carix non dum opinor experrectus. Num igitur eum curare censes, quum Luna laboret, à qua consopitus putatur, ut eum dormientem oscularetur? Quid curet autem, qui ne sentit quidem? Habes somnum imaginem mortis, eamque quotidie induis: & dubitas quin sensus in morte nullus sit, quum in eius simulachro videas esse nullum sensum? Pellantur ergo istæ ineptiæ penè aniles, ante tempus mori miserum esse. Quod tandem tempus? Naturæ.

T V S C V L . Q V Æ S T .

rane? At ea quidem dedit vsuram vitæ tanquam pecuniæ, nulla præstituta die. Quid est igitur quod querare, si repetit quum vult? Ea enim conditione acceperas. Idem si puer parvus occidit, æquo animo ferendum putant: si vero in cunis, ne querendum quidem: atqui ab hoc acerbius exigit natura quod dederat. Non dum gustauerat, inquit, vitæ suauitatem hic autem iam sperabat magna, quibus frui cœperat. At id quidem ipsum in cæteris rebus melius putatur, aliquam partem, quam nullam attingere: cur in vita secus? Quanquam non malè ait Callimachus, multo sapius lacrymasse Priamum quam Troilum. Eorum autem, qui exacta ætate moriuntur, fortuna laudatur. Cur? Nam (reor) nullis, si vita longior daretur, posset esse iucundior: nihil est enim profecto homini prudentia dulcius, quam, ut cætera auferat, affert certè senectus. Quæ vero ætas longa est? Aut quid omnino homini longum? Nonne modo pueros, modo adolescentes in cursu à tergo insequens, nec opinanteis assequuta est senectus? Sed quia ultra nihil habemus, hoc longum ducimus. Omnia ista perinde, ut cuique data sunt pro rata parte à vita, longa, aut brevia dicuntur.

tur. Apud Hypanin fluvium, qui ab Europa parte in Pontum influit, Aristoteles ait bestiolas quasdam nasci, quæ unum diem vivunt. Ex his igitur hora VIII. Quæ mortua est, prouecta ætate mortua est: quæ vero occidente Sole, decrepita, cõ magis si etiam solstitiali die. Confert nostram longissimam ætatem cum æternitate, in eadẽ propemodum breuitate, qua illa bestiola reperiemur. Contemnamus igitur omnes ineptias (quod enim leuius huic leuitati nomen imponam :) Totamque vim bene viuendi in animi robore, ac magnitudine, vt in omnium rerum humanarum contemptione, ac despicientia, & in omni virtute ponamus. Nam num quidem cogitationibus molestissimis effœminamur: vt si antè mors aduentet, quàm Chaldæorum promissa consecuti sumus, spoliati magnis quibusdam bonis, illusi, destituti que videamur. Quod si expectando, & desiderando pendemus animis, cruciamur, angimur, pro diu immortales quã illud iter iucundũ esse debet, quo confecto, nulla relliqua cura, nulla sollicitudo futura sit? Quãm me delectat Theramenes, quãmque elato animo est: Et si enim siemus quum legimus, tamen non miserabili-

TVSCVL. QVÆ S T.

ter vir clarus emoritur, qui quum coniectus
 in carcerem, triginta iussu tyrannorum vene-
 num, vt siciens obduxisset, reliquum sic e
 poculo eiecit, vt id resonaret. Quo sonitu
 reddito aridens, Propino, inquit, hoc pul-
 chro Critiæ: qui in eum fuerat teterrimus.
 Græci enim in conuiujs solent nominare,
 cui poculum tradituri sunt. Lufit vir egre-
 gius extremo spiritu, quum iam præcordijs
 conceptam mortem contineret. Vereque et,
 qui venenum prebuerat, mortem est eam
 auguratus, quæ breui cōsecuta est. Quis hâc
 animi maximi æquitatem in ipsa morte lau-
 daret, si mortem malum iudicaret: Vadit in
 eundem carcerem, atque in eundem paucis
 post annis scyphum Socrates eodem sceler-
 te iudicium, quo tyrannorum Theramenes.
 Quæ est igitur eius oratio, qua facit eum Pla-
 to vltim apud iudices iam morte mulctatū:
 Magna me, inquit, spes tenet, iudices, be-
 ne mihi euenire quod mittar ad mortem. Ne-
 cesse est enim sit alterum de duobus, vt aut
 sensus omnino mors omneis auferat, aut in
 alium quendam locum ex his locis morte
 migretur. Quamobrem, siue sensus extin-
 guitur, morsque ei somno similis est, qui nō
 nunquam etiam sine visis somniorum pla-

catissimam, quietem affert, dii boni quid lucri est emori: Aut quam multi dies reperi possunt qui tali nocti anteponantur: Cui similis futura est perpetuitas cunctis consequentis temporis, quis me beatorum: Sin vera sunt, quæ dicuntur, migrationem esse mortem in eas oras, quas qui è vita excesserunt, incolunt, id multo iam beatius est, te, quum ab ijs, qui se iudicium numero haberi volunt, euaseris ad eos venire, qui verè iudices appellentur, Minoem, Rhadamantum, Acacum, Triptolemum: conuenireque eos, qui iustè, & cum fide vixerint. Hæc perigrinatio mediocri vobis videri potest: Vt vero colloqui cum Orpheo, Musæo, Homero, Hesiodo liceat, quanti tandem aestimatis: Equidè saepe emori, si fieri posset, vellem, ut ea, quæ dico mihi liceret inuenire. Quanta delectatione autem afficerer, quum Palamedem, quum Aiacem, quum alios iudicio iniquorum circumuentos conuenirem: Tentarem etiam summi Regis, qui maximas copias duxit ad Troiam, & Ulyssis, Sisyphique prudentiam, Nec ob eam rem, quum hæc exquirerem, sicut hic faciebam capite, damnarer: Ne vos quidem iudices ij, qui me absoluisistis mortem timesitis, Nec enim cuiquam ho-

TVSCVL. QVÆST.

no mali quicquam euenire potest nec viuo,
 nec mortuo, nec vnquam eius res à dijs im-
 mortalibus negligentur, nec mihi ipsi hoc
 accidit fortuito. Nec vero ijs à quibus accu-
 satus sum, aut à quibus condemnatus, ha-
 beo quod succenseam, nisi quod mihi nocere
 se crediderunt. Et hoc quidem hoc mo-
 do, nihil autem melius æstimo. Sed tempus
 est, inquit, iam hinc abire me vt moriar, vos,
 vt vitam agatis. Vtrum autem sit melius dij
 immortales sciunt, hominē quidē scire ar-
 bitror neminem. Ne ego, haud paulo hunc
 animū malim, quā eorū ōniū fortunas, quī
 de hoc iudicauerē. Et si quod præter deos
 negat scire quenquā, id scit ipse utrū melius
 sit, nā dixit antē: sed suū illud, nihil, vt af-
 firmet, tenet ad extremū. Nos autē teneam⁹
 vt nihil cēseamus esse malū, quod sit à natu-
 tura datū omniū: intelligamusq; si mors
 malū sit, esse sempiternū malū. Nā vitæ mise-
 ræ mors finis esse videtur: mors si est misera,
 finis esse nullus potest. Sed quid ego Socratē
 aut Theramenē, præstātes viros virtutis, &
 sapiētiae gloria cōmemoro? Quū Lacedæmo-
 nius quidā, cuius ne nomē quidē proditū est
 mortē tātopere cōtēpserit, vt quū ad eā du-
 ceretur, damnatus ab Ephoris, & esset vultu
 hila-

hilari, atq; læto, dixissetq; ei quidam inimicus, contemnisne leges Lycurgi? Responderic ego vero illi maximã gratiã habeo, quod me ea pœna multauerit, quã sine mutuatione, & sine versura possẽ dissoluere. O virũ Sparta dignũ, vt mihi quidẽ qui tã magno animo fuerit, innocens dãnatus esse videatur. Tales innumerabiles nostra ciuitas tulit. Sed quid duces, & principes nominem? Quũ legiones scribat Cato saepe alacres in eũ locũ profectas, vnde radituras se nõ arbitrarẽtur? Pari animo Lacedæmonij in Thermopylis occiderũt. In quos Simonides,

*Dic hospes Sparta, nos te hinc vidisse iacẽtes
Dum sanctis patrie legibus obsequimur.*

Quid ille dux Leonidas dixit? Pergite animo forti Lacedæmonij, hodie apud inferos fortasse cœnabimus. Fuit hæc gens fortis, dũ Lycurgi leges vigeabant. E quibus vnus, quũ Perses hostis in colloquio dixisset glorians, Solẽ præ iaculorũ multitudine, & sagittarũ nõ videbitis: in vmbra igitur, inquit, pugnabimus. Viros cõmemoro. Qualis tandẽ Læcæna, quæ quũ filiũ in præliũ misisset, & interfectũ audisset: Idcirco, inquit, genuerã, vt esset qui pro patria mortẽ nõ dubitaret occubere. Esto fortes, & durĩ Spartiata, magnã

TVSCVL. QVÆST.

habet vim Reip. disciplina. Quid Cyrenæū Theodorū philosophū non ignobilē, nōne miramur? Cui quū Lyfimachus Rex crucē minaretur, istis quæso, inquit, ista horribilia minitate purpuratis tuis: Theodori quidē nihil interest humine, an sublimē putrescat. Cuius hoc dicto admoneor, vt aliquid etiam de humatione, & sepultura dicēdū existimem, rē nō difficilē, his præserim cognitis, quæ de nihil sētiēdo paulō antè dicta sūt, de qua Socrates quidē quid sēserit, apparet in eo libro in quo moritur, de quo iā tā multa diximus. Quū enim de immortalitate animorū disputauisset, & iā moriēdi tēpus vrgeret, rogatus à Critone, quēadmodū sepeliri, vellent: Multā verò, inquit, operā amici frustra consūpsi. Critoni enim nostro non persuasi me hinc auolaturū, neq; quicquā me relicturū. Verū tamē Crito si me assequi potueris, aut sicubi nactus eris, vt tibi videbitur, sepelito. Sed mihi crede, nemo me vestrum quū hinc excessero, cōsequetur. Præclarē id quidē, qui, & amico permiserit, & se ostenderit de hoc toto genere nihil laborare. Durior Diogenes, & id quidē sētiēs, sed, vt Cynicus asperius, proijci se iussit inhumatū. Tū amici, volucibus ne, & feris? Minimē verò, inquit, sed bacillū

prope

prope me, quo abigā, ponitote. Qui poteris:
 Illi, nō enim sēties. Quid igitur mihi ferarū
 laniatus oberit nihil sētieti? Præclare Anaxa-
 goras, qui quū Lāpsaci moreretur, quærēti-
 bus amicis, vellet nē Clazomenas in patriā, sī
 quid accedisset, afferri: Nihil necesse est, in-
 quit, vndiq; enim ad inferos tātūdē vię est.
 Totāq; de ratione humationis vnū tenēdū
 est, ad corpus illā pertinere, siue occiderit a-
 nimum, siue vigeat. In corpore autem perspi-
 cū est, vel extincto animo, vel elapso, nul-
 lū residere sēsū. Sed plena errorū sunt ōnia.
 Trahit Hectōrē ad currū religatū Achilles,
 lacerari eum, & sentire credo putat: ergo hic
 vlciscitur, vt quidē sibi videtur. At illa sicut
 acerbissimam rem mceret,

Vidi, videre quod me passa egerrimē,

Hectorem curru quadrijugo raptari,

Quam Hectōrē? aut quādiu ille erit Hectōr
 Melius Accius, & aliquādo sapiēs Achilles,
 Imō enim vero corpus Priamo reddidi, He-
 ctōrē abstulij. Nō igitur Hectōra traxisti, sed
 corpus, quod fuerat Hectōris. Ecce alius ex-
 oritur è terra, qui matrē dormire non sinat,

*Mater te appello, tu quæ curā sōno sus-
 penso leuas,*

Neq; te mei miseret, surget, & sepeli natū.

TVSCVL. QVÆST.

Hæc cū pressis, & flebilibus modis, qui totis
theatris mœstitiã inferât, concipiuntur: diffici-
le est non in eos, qui inhumati sunt miseros
iudicare.

Priusquã fere, volucresque.
Metuit ne laceratis membris, minus bene
vtatur ne combustis, non extimescit.

*Heu reliquas semiasp̄i Regis denudatis of-
sibus,*

Per terrã sanie dilibutas fœdi diuexarier.
Nô intelligo quid metuat, quã tã bonos sep-
tenarios fudat ad tibiã. Tenendũ est igitur, ni-
hil cuiãdũ esse post mortẽ, quã multi inimĩ-
cos etiã mortuos puniunt. Execratur Iuculẽ-
tis sanẽ versibus apud Enniũ Thyestes: pri-
mũ, vt naufragio pereat Atreus. Dum hoc
sanẽ: talis enim interitus non est sine graui
sensu. Illa inania,

*Ipsè summis saxis fixus asperis,
Euisceratus latere pendens; saxa aspargẽs
tebo,*

Sanie, & sanguine atro.
Nô ipsa saxa magis s̄tu omni vacabant, quã
ille latere pendẽs, cui se hic cruciatũ censet
optare: quã essent dura, si sentire? Nulla sine
sensu sunt. Illud vero perquã inane,

*Neque sepulchrũ quo recipiat, habeat por-
tum*

Sum corporis,

Vbi remissa humana vita corpus requiescat à malis.

Vides quāto hæc in errore versetur. Portū esse corporis, & requiescere in sepulchro putat mortuū. Magna culpa Pelopis, qui non erudierit filiū, nec docuerit quatenus esset quidque curandū. Sed quid singulorū opiniones adnimauertā, nationum varios errores perspicere quū liceat? Condiunt Ægyptij mortuos, & eos domi seruant. Persæ etiā cera circūlitos cōdiunt, vt quā maxime permanerent diuturna corpora. Magorum mos est nō humare corpora suorū, nisi à feris sint laniata antea. In Hyrcania plebs publicos alit canes, optimates domesticos. Nobile autem genus canū illud scim⁹ esse, sed pro sua quisq; facultate parat à quibus lanietur: eamq; optimā illi esse censet sepulturā. Per multa alia colligit Crysiippus, vt est in ōni historia curiosus, sed ita tetra sunt quedā, vt ea fugiat, & reformidet oratio. Totus igitur hic locus est contēnendus in nobis, nō negligendus in nostris, ita tamē, vt mortuorū corpora nihil sētire sentiamus. Quantū autē consuetudini, famæq; dandum sit, id curēt viuū, sed ita, vt intelligāt, nihil ad mortuos perti-

TVSCVL. QVÆST.

nere. Sed profecto mors tum æquissimo ani-
 mo appetitur, quū suis se laudibus vita occi-
 dēs cōsolari potest. Nemo parum diu vixit,
 qui virtutis perfectæ profecto functus est mu-
 nere. Multa mihi ipsi ad mortē tēpestiua fue-
 rūt, quæ vrinā potuissē obire. Nihil enim iā
 acquirebatur: cumulata erant officia vitę cū
 fortuna bella restabāt, Quare si ipsa ratio mi-
 nus perficiet, vt mortē negligere possimus,
 at vita acta perficiat, vt satis, superq3 vixisse
 videamur, Quanquā enim sēsus abierit, ta-
 mē sūmis, & proprijs bonis laudis, & gloriæ:
 quāuis nō sētiāt: mortui nō carēt. Et si enim
 nihil in se habeat gloria cur expetatur, tamē
 virtutē tanquā vmbra sequitur. Versū multi-
 tudinis iudicij de bonis (si quādo est) magis
 laudādū est, quā illi ob eā rem beati. Nō pos-
 sum autē dicere, quo quomodo hoc accipe-
 rerur, Lycurgū, Solonē, legū, & publicæ dis-
 ciplinæ carere gloria: Themistoclē, Epaminō-
 dā, bellicæ virtutis. Antē enim Salaminā ip-
 sam Neptunus obruet, quam Salaminij tro-
 phæi memoriā, priusq3 Bæotia Leuētra tollē-
 tur, quā pugnæ Leuētricæ gloria. Multo au-
 tē tardius fama Curiū, Fabriciū, Calatinum,
 duos Scipiones, duos Africanos, Maximū,
 Marcellū, paulū Catonē, Læliū, innumerabi-

biles alios. Quorū similitudinē aliquā qui arripuerit, nō eā fama populari, sed vera bonorū laude metiens, fidenti animo (si ita refert) gradietur ad mortē, in qua, aut sumū bonū, aut nullū malū esse cognouimus. Secundis vero suis rebus vollet etiā mori. Nō enim tā cumulus bonorū iucundus esse potest, quā molesta decessio. Hāc sententiā significare videtur Laconis illa vox, qui quum Rhodius Diagoras, Olympionices nobilis, vno die duos filios victores Olympiæ vidisset, accessit ad senē, & gratulatus: Morere Diagora, inquit: nō enim in cælū ascēsurus es. Magna hæc, & nimiū fortasse Græci putāt, vel tū potius putabant. Isq; qui hæc Diagoræ dixit permagnū existimās tres Olympionicas vna ē domo prodire, cūctari illū diutius in vita fortunæ obiectū inutile putabat ipsi. Ego autē tibi quidē quod satis esset paucis verbis, vt mihi videbar: respōderā. Consiieras enim nullo in malo mortuos esse, sed ob eā causā contēdi, vt plura dicerē, quod in desiderio, & luctu hæc est cōsolatio maxima. Nostri enim, & nostra causa susceptū dolorem modicē ferre debemus, nec, & nosmetipsos amare videamur. Illa suspicio intolerabili dolore cruciat, si opinamur eos, quibus orba

TVSCVL. QVÆST:

ti sumus, esse cum aliquo sensu in ijs malis, quib' vulgo opinatur. Hâc excutere opinio nē mihi met radicitus volui, eòq; fui fortasse longior. A. Tu longior? non mihi quidē prior enim pars orationis tuæ faciebat, vt mori cu perem: posterior, vt modo non nollē, modò nō laborarē. Omni autē ratione illud certē perfectū est, vt mortē non ducerē in malis. M. Num igitur etiā rhetorū epilogum desideramus? An iam hâc artem planē relinquitur? A. Tu verò istā ne reliqueris quā semper ornasti, & quidē in re. Illa enim te (verū si loqui volumus) ornauerat. Sed quinā est iste epilogus? aueo enim audire quicquid est. M. Deorū immortalīū iudicia solēt in scholis proferre de morte, nec vero ea fingere ipsi, sed Herodoto autore, alijsq; pluribus. Primum Argiæ sacerdotis, Cleobis, & Biton, filij prædicantur. Nota fabula est. Quū enim illam ad solemne, & statutum sacrificiū curru vehi ius esset, satis longē ab oppido ad fanū, moratēturq; iumenta: tunc iuuenes ij, quos modo nominavi, veste posita corpora oleo perunxerūt, ad iugum accesserunt. Ita sacerdos aduecta in fanum, quū currus esset ductus à filijs precata à Dea dicitur, vt illis præmium daret pro pietate, quod maximè

homi-

homini dari possit à Deo . Post epulatos cū
matre adolescētes somno se didisse, mane in
uētos esse mortuos . Simili precatione Tro-
phonius, & Agamedes vsū dicūtur: qui quū
Apollini Delphis templū exedificauiſsēt, ve-
nerātes Deū petierunt mercedē nō paruam
quidem operis, & laboris sui, nihil certi, sed
quod esset optimū homini. Quibus Apollo
se id daturū ostēdit post eius diei diē tertiu:
quī ut illuxit, mortui sunt reperti. Iudicauis-
se Deū dicunt, & tū quidē Deū cui reliqui
Dij cōcessissēt, ut prater ceteros diuinaret,
Mortē esse optimū homini. Adfertur etiā de
Sileno fabella quādā, qui quū à Mida cap-
tus esset, hoc ei muneris pro sua missione de-
disse scribitur, docuisse Regē nō nasci, homi-
ni longē optimū esse: proximū autē quāpri-
mum mori. Qua est vsus sententia in Cres-
phonte Euripedes,

*Nam nos decebat cœtus celebrātes domum,
Lugere, ubi esset aliquis in lucem editus,
Humana uita varia reputantes mala:
At qui labores morte finisset graues,
Hūc ōnes amicos laude, & latitia exequi.*

Simile quiddā est in cōsolatione Crantoris.
Ait enim Terieneū quendā Elisiū, quū gra-
uiter filij mortē mœreret, venisse in Psycō-
man-

TVSCVL. QVÆST.

mantium, quæretê, quæ fuisset tantæ calamitatis causa: huic in tabellis treis. huiusmodi datos versiculos,

*Ignaris homines in vita mentibus errant,
Euthynous potitur fatorum numine lato:
Sic fuit utilius siniri, ipsique, tibi que.*

His, & talibus autoribus vsi, confirmât causâ rebus à Dijs immortalibus iudicatâ. Alcidas quidâ rhetor antiquus in primis nobilis, scripsit etiâ laudationē mortis, quæ constat ex enumeratione malorū humanorum, cui rationes eæ, quæ exquisitius à philosophis colliguntur, defuerunt, vbertas orationis nō defuit. Claræ vero mortes pro patria appetitæ non solū gloriosæ rhetoribus, sed etiam beatæ videri solēt. Repetunt ab Erichtheo, cuius etiam filiæ cupidè mortem expectauerunt pro vita ciuium: Codrum qui se in medios immisit hostes famulari veste, ne posset agnosci, si esset ornatu regio, quod oraculum erat datū, si Rex interfectus esset, victores Athenas fore. Menecheus vero non prætermittitur, qui oraculo edito, largitus est patriæ suam sanguinē. Iphigenia Aulide duci se immolandâ iubet, vt hostium sanguis eliciatur suo. Veniunt inde ad propria. Harmodius in ore, & Aristogiton, Lacedæmonius

Leonidas, Thebanus, Epaminondas vigent. Nostros nō norunt, quos enumerare magnū est, ita sunt multi, quibus videmus optabiles fuisse mortes cum gloria. Quæ quum ita sint, magna tamen eloquentia est vtendum, atq; ita velut superiore è loco concionandum, vt homines mortē, vel optare incipiāt vel certē timere desistant. Nam si supremus ille dies non extinctionem, sed cōmutationem affert loci: quid optabilius? Sin autem perimit, ac delet omnino: quid melius, quā in medijs vitæ laboribus obdormiscere, & ita cōnuētē sōno cōsopiri sēpiterno? Quid si fiat, melior Ennij, quā Solonis oratio. Hic enim noster,

Nemo me lacrymis decoret, inquit, nec funera fletu.

Faxit.

At vero sapiens ille

Mors mea ne careat lacrymis, linguamus amicis,

Mærorem, vt celebrent funera cū gemitu.

Nos vero, si quid tale acciderit, vt à Deo denunciatū videatur, vt exeamus è vita, leti, & agētes gratias pareamus, emittique nos è custodia, & leuari vinculis arbitremur, vt aut in aternā, & planè in nostrā domū remigremus, aut ōni sensu, molestiaq; careamus.

Sin

TVSCVL. QVÆST.

Sin autē nihil densificabitur, eò tamen firmus animo, vt horribilē illū diem alijs nobis faustum putemus: nihilque in malis ducamus, quod sit, vel à Dijs immortalibus, vel à natura parente omnī cōstitutum. Non enim temerē, nec fortuitō sati, & creati sumus: sed profectō fuit quādā vis, quę generi consuleret humano, nec id gigneret, aut aleret, quod quī exantlauisset omnes labores, tū incidere in mortis malum sempiternū. Por- tum potius paratum nobis, & profugium putemus, quò vtinam velis passis peruehī liceat. Sin reslantibus ventis reijciemur, tamen eòdem paulo tardius referamur neces- se est. Quod autē omnibus necesse est, id ne miserum esse vni potest? Habes epilogum, nequid prætermisum, aut relictum putes. A. Ego vero, & quidem fecit etiam iste me epilogus firmiorē. M. Optime inquam. Sed nunc quidem validudini tribuamus aliquid. Cras autem, & quot dies erimus in Tuscu- lano, agamus hæc: & ea potissimū, quæ leuationem habeant ægritudinum, formidinum cupiditatum, qui omni è Philosophia est fructus vber- aimus.